

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA 1 (P1)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2013

MEMORANDAMO

FREE STATE

MATSHWAO: 120

Memorandamo ona o na le mapephe a 9.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1**

- 1.1 Tse 25.✓ (1)
- 1.2 Ho ba mmabotle/Ho ba mmabotle wa Afrika Borwa.✓ (1)
- 1.3 Olifantsfontein.✓ (1)
- 1.4 Ke hore o hotse ka thata.✓ (1)
- 1.5 O ne a na le kgwebo e nyane.✓✓ (2)
- 1.6 Millicent o hotse ka thata mme le batho bao a ba thusang ba phela ka thata.✓✓ (2)
- 1.7 O holetse mahaeng moo ho se nang dikgokahano tsa inthanete bakeng sa tlhahisoleseding ya seo a neng a se batla.✓✓ (2)
- 1.8 Ee, o tla tswela pele ho ya ho ile ha feela batho ba fanang ka diphehiso ba dula ba ntse ba le teng/ Batho ba hlokang thuso ba dula ba le teng ka nako tsohle.✓✓ (2)
- 1.9 C/ setjhaba✓✓ (2)
- 1.10 Ke motho ya nang le mohau le kutlwelobohloko/Ke motho ya nang le boitelo.✓✓ (2)
- 1.11 Ee, ba thusa le ho fokotsa/ ho rarolla mathata setjhabeng sa bona.

KAPA

- Tjhe, batho ha ba dula ba etsetswa ba ke ke ba bona molemo wa ho ema ka maoto ba batle mesebetsi.✓✓ (2)
- 1.12 Ee, e ka kgonahala, e hloka mamello le boitelo feela.✓✓ (2)

[20]

TEMA YA B

- 1.13 Ke Coca Cola.✓ (1)
- 1.14 Ba bane/ ba 4.✓ (1)
- 1.15 B/ba thabile.✓✓ (2)
- 1.16 Ba bapatsa Coca Cola.✓✓ (2)
- 1.17 Le hohale/le ngoke bareki/ le bonahale ha bobebe/ho totobatsa hore ho rekiswa Coka Cola.✓✓ (2)
- 1.18 Ee, batho bana ba bonahala e le lelapa la batho ba bane ba thabileng.
kapa
Tjhe, ba bonahala e le batho ba neng ba etsa papatso feela.✓✓
(maikutlo a mohlalobuwa a amohelwe) (2)
- [10]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2**

DINTLHA	QOTSO
1. Avocado e fumaneha ka mefuta e fapaneng Afrika Borwa.	1. Avocado ke e nngwe ya ditholwana tse fumanehang Afrika Borwa. E fumanwa haholo Limpopo le KZN.
2 E fumaneha selemo kaofela.	2. E fumaneha ho tloha ka Tlhakubele ho isa ho Phato. Hass yona e fumaneha ho tloha ka Phuptjane ho isa Pudungwana.
3 Avocado e sebediswa ho etsa mefuta e fapaneng ya dijo.	3. O ka etsa dintho tse ngata ka avocado, tse kang dijo tsa hoseng, tsa motsheare le tsa mantsiboya, tse tjhesang kapa tse batang.
4 Ha e nke nako ho lokiswa pele e ka jewa.	4. Ha e hloke ho lokiswa pele. E lokela bomme ba potlakileng bakeng sa dijo tse nang le tatso, tse tletseng phepo tse lokelang lelapa lohle.
5 E molemo bakeng sa bophelo bo botle.	5. Avocado ke sejo se loketseng bophelo bo botle. E ditlheberetsi di ngata tse loketseng mmele le letswai le loketseng pelo. E theola...
6 E ka sebediswa hape ho ntlafatsa letlalo.	6. E sebediswa ke bommabotle ba bangata. E nolofatsa letlalo ha e tshaswa sefahlehong, mme e tlosa mabadi... .
7 E bolokehile ho ka sebediswa ke mang kapa mang.	7. Ha e na kotsi ya letho.

Bakeng sa **tshebediso ya puo** e nang le diposo (tshebediso e fosahetseng ya puo ya mopeleto le matshwao a puo) ho fokotswe matshwao a 3 a tshebetso ya puo ka tsela e latelang:

diposo tse 0 – 3 **matshwao a puo a lokela ho tsamaiswa ka tsela e tjena:**

- ho ajwa letshwao le le 1 bakeng sa puo, ha ho hlahisitswe dintlha tse 1 – 3.
- ho ajwa matshwao a 2 bakeng sa puo ha a hlahisitse dintlha tse 4 – 5.
- ho ajwa matshwao a 3 bakeng sa puo ha a hlahisitse dintlha tse 6 – 7.
- Tlosa letshwao le le leng (1) ho matshwao kaofela a dintlha le tshebediso ya puo haeba mohlalobuwa a sa bontsha palo kapa ha kgutsufaso e le telele haholo.

Ha motshwayi a tshwaya, a bontshe diphoso (tsa puo, mopeleto, ho arohanngwa/ho kopanngwa ha mantswe) tse entsweng ke mohlalobuwa ka ho di sehella mola ka tlase. Ha mohlalobuwa a nepile, motshwayi a bontshe ka ho etsa letshwao la ho nepa✓, mme ha a fositse a bontshe ka ho sehella mola.

ELA HLOKO: Mohlalobuwa a se ngole dikgutsufatso tsa mantswe ntle le haeba dikgutsufatso tseo di ne di hlahisitswe temeng. Maamong a jwalo, kgutsufatso e balwe jwalo ka lentswe le feletseng.

Qetellong, ha motshwayi a se a tshwaile a bontshe kabo ya matshwao ka ho sebedisa sekala sena se latelang:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dintlha	7	Din =
Puo	3	P =
Matshwao kaofela	10	

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

- Seha mola hodima lentswe kapa polelo e fosahetseng, mme o bontshe mofuta wa phoso ka ho sebedisa matshwao a latelang:
- / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- ___, + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn** bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- p** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/ e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- λ** bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3: MANTSWE LE MOELELO WA ONA****TEMA YA: D**

3.1	3.1.1	Hlomi a itlotsa ka setlolo se etsang letlalo le be thata .✓	(1)
	3.1.2	Bana ba ile ba apara diaparo tsa tantshi.✓	(1)
3.2	3.2.1	Mora wa ntate Mokoena o kgothetse.✓✓	(2)
	3.2.2	Ntate wa mokgatlo o fihlile.✓✓	(2)
3.3	3.3.1	Ngwana o rwetse dikausunyana tse mofuthu.✓✓	(2)
	3.3.2	Mme o na le moririnyana o moputswa.✓✓	(2)
3.4	3.4.1	Hlomi a boela ka kamoreng.✓	(1)
	3.4.2	E ne e shebeha e le ka nnete.✓	(1)
3.5	3.5.1	Ke bone bahlankana ba bohehang e le ka nnete.✓	(1)
	3.5.2	Diau ya opang matsoho o thabile.✓	(1)
3.6	3.6.1	batho.✓	(1)
	3.6.2	dikamore.✓	(1)
3.6	3.6.1	batho.✓	(1)
	3.6.2	dikamore.✓	(1)
3.7	3.7.1	Hlomi ke moetapele wa sehlopha sa bahlankana ba jaefang.✓	(1)
	3.7.2	Sehlopha sa bona se fihlile ho makgaolakgang .✓	(1)
3.8	3.8.1	Hlomi o apere diaparo tse ntle.✓	(1)
	3.8.2	Banna ba itlotsa ka setlolo se nolofatsang letlalo.✓	(1)
[20]			

POTSO YA 4: SEBOPEHO SA DIPOLELO LE TSHEBEDISO YA TSONA**TEMA YA E**

4.1	4.1.1	Bana ba ke ke ba tseba dibaka le diphoofolo tse fapaneng.✓✓	(2)
	4.1.2	Bana ha ba nke nako e telele ba shebelletse thelebishene/Bana ba nka nako e telele ba sa shebella thelebishene.✓✓	(2)
4.2	Sheryl o re motswadi a thuse ngwana wa hae ka ho mo tataisa ka tshwanelo.✓✓		(2)
4.3.	4.3.1	Bana ba ballwa dipale ke batswadi.✓✓	(2)
	4.3.2	Ntwa e hlahiswa haholo ke thelebishene.✓✓	(2)
4.4	Bana ba tseba dintho tse ngata kaha ba di bona thelebisheneng.✓✓		(2)

4.5	4.5.1	Batswadi ba hlokomela bana.✓	(1)
	4.5.2	Bana ba rata batswadi .✓	(1)
4.6	4.6.1	Bana ba sekolo ba ile dipontshong.✓✓	(2)
	4.6.2	Morena o tla bua le batho bana ba sebeditseng.✓✓	(2)
4.7		Setsebi sa tsa kelello se tla ruta batswadi ka thelebishene.✓✓	(2)
			[20]

POTSO YA 5: DIKHATHUNU

TEMA YA F

5.1	Ke foreimi ya A.✓	(1)
5.2	Ke ya ho se behe letsoho molomong ha a kgohlola.✓✓	(2)
5.3	A/ kgathatsehileng.✓	(2)
5.4	Batho ba khathunung ba apere diaparo tse mofuthu/ ba apere dijeresi, dibaki/ dilamba.✓✓	(2)
5.5	Ke Mpho.✓	(1)
5.6	Ee, ho bohlokwa hore o kgone ho fumana pheko ka potlako.	

KAPA

- Tjhe, o ka reka moriana khemiseng ho phekola sefuba.✓✓ (2)
[10]

POTSO YA 6: HO LOKISA DIPHOSO

TEMA YA G

Baahi✓ ba Afrika Borwa **ba kgothaletswa✓** ho boloka tijelete.✓ Sena se **thusa✓** batho **ba bangata✓** ho fihlela ditakatso tsa bona tsa bophelo. **Keletso✓** ena e lebisitswe✓ ho bohle, ba baholo le ba **banyenyane.✓** Motho a qale **ho✓** boloka ka moo a kgonang ka teng.✓

[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 60

KAROLO YA D: DINGOLWA**MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela****POTSO YA 7: HOBANG MME?****TEMA YA 1**

- 7.1 Ke Ntsie.✓ (1)
- 7.2 Lesotho.✓ (1)
- 7.3 Tjhankaneng/Toronkong/A tshwerwe/A kwaletswe.✓ (1)
- 7.4 Jacob Patsi.✓ (1)
- 7.5 Ho kena meeding ya Afrika Borwa ntle ho tumello/Ho ba ka Afrika Borwa ntle le tumello (mangolo).✓✓ (2)
- 7.6 O ne a na le ente ya naha ya Lesotho letsohong/O ne a se na mangolo a naha ya Afrika Borwa.✓✓ (2)
- 7.7 Tjhe, lebitso le hlahellang lengolong la kolobetso ha se la hae.✓✓ (2)
- 7.8 O ne a baleha boikarabelo hobane Mmamolahlehi o ne a imme ngwana wa hae.✓✓ (2)
- 7.9 O ile a qobellwa ho ilo batlana le dinku ho na sefako/O ile a etselletswa hore o utswitse tjhelete, le mohlale e fumanweng ha se ke ha kopuwa tshwarelo.✓✓ (2)
- 7.10 O ile a hopola sehloho seo ntata Molahlehi a ileng a mo siya le sona sa ho hodisa ngwana a le mong.✓✓ (2)
- 7.11 Ee, ka mora nyewe ya Molahlehi, mosadi, Mmamolahlehi le bana ba ne ba thabile ba ya hae ba tshwarane ka matsoho.✓✓ (2)
- 7.12 O ne a thabile hobane lekgotla le kgotswe hore ke moahi ya phethahetseng wa Afrika Borwa.✓✓ (2)
- [20]**

POTSO YA 8: NAKO E SA LE TENG**TEMA YA 2**

- 8.1 Thutokeletso.✓ (1)
- 8.2 Jwaleng/Tlong ya thitelo/E nngwe ya matlo motseng moo ho nowang jwala.✓ (1)
- 8.3 Bana ba sekolo/Baithuti(ba sekolo sa hae).✓ (1)

- 8.4 Ho re a tlo inwesa ka nkgo ka maemo a tswileng taolong a thuto.✓ (1)
- 8.5 O ne a halefesitswe ke hore mosuwe Tlotliso o ne a ile le bana ba sekolo jwaleng ka nako ya sekolo.✓✓ (2)
- 8.6 O ne a qoswa ka hore o nwa jwala le bana ba sekolo ka nako ya sekolo/ O qoswa ka ho kgelosa bana ba sekolo a ye le bona ho lo hleula.✓✓ (2)
- 8.7 Mosuwe Kgobotla o ne a tsebisitse hore o na le lebaka la lelapa ha e le Mosuwe Tlotliso yena ho ne ho sa tsejwe moo a teng.✓✓ (2)
- 8.8 E hlalosa hore ha a ka etsa phoso ya mofuta oo hape o tla lelekwa sekolong/ mosebetsing.✓✓ (2)
- 8.9 E hlalosa hore o ne a tshohile hore o tlo lelekwa mosebetsing/O hemela hodimo hobane a utlwa hore ha a lelekwe mosebetsing.✓✓ (2)
- 8.10 O ile a mmuella hore a se ke a lelekwa mosebetsing.✓✓ (2)
- 8.11 Ee, ka mora nyewe o ile a sebetsa ka matla a fetoha mekgweng ya hae.✓✓ (2)
- 8.12 Tjhe, mosuwe o lokela ho kgalemela bana ha ba etsa phoso e seng a etse phoso le bona/Mosuwe ke mohlala wa dintho tse ntle e seng tse mpe.✓✓ (2)

[20]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D:****20****MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:****120**